

L'Estiuada

Periòdic Nacionalista

Sortirà cada divendres durant l'estiu

Any VII

Sant Hilari Sacalm, 21 Agost de 1914

Núm. 79

L'agressiu uniformisme

La «Real Academia de la Historia», com acostuma a fer de tant en tant, ha organitzat un concurs i un dels premis concedits per aquella corporació consistia en mil pessetes a la monografia històrica o geogràfica publicada des del 1911 i que no hagi sigut costejada per l'Estat ni altra entitat oficial. Així ho llegírem casualment en un diari de Madrid i nosaltres candorosament redactàrem una sol·licitud i juntament amb la monografia de la nostra vila, l'enviàrem a un amic perquè la presentés a l'Academia. Tot això no té res de particular.

Lo que és curiós és la contesta que'ns tingué de fer el bon amic que resideix a Madrid. Ens diu lo següent: sol·licitut i monografia ja estan presentades, *presentades*, però no admetes perquè—deia—llegíu la convocatòria que adjunto inserta a la *Gaceta*. La convocatòria exigeix que les obres estiguin escrites en *correcto castellano*. Després, per afegidura, sapiguem que una consulta anàloga havia sigut contestada per l'Academia en el mateix sentit: les obres catalanes no tenen opció al premi.

Per jutjar el cas, s'ha de tenir present que la *Real Academia* es manté amb fondos de l'Estat i per consegüent els catalans contribuïm a pagar el metàl·lic que ella ofereix. Nosaltres paguem i prou, no tenim dret a res més, sofriu una mena de vassallatge. Si no fos aquest obrar una ilegitimitat patent, seria el comble de l'exclusivisme. Dever d'ells és afavorir l'idioma castellà, però no per això es deu desairar la nostra parla gloriosa i menys l'Estat qui és format per diversos pobles pot establir una diferència tant irritant.

Aquest cas, és un dels moltíssims i continuats amb què's manifesta la política uniformista. Es un cas que no'ns sorprèn, és un llògic obrar de l'Estat que deuria anomenar-se Estat castellà, però cal anotar-lo i exposar-lo i enfront d'ell no més és precís oposar-hi la nostra feina catalanitzadora, enrobustint-la cada dia amb plena i inalterable convicció, amb la fè que'ns fa posseir nostre ideal magestuós.

Insistent

A pesar de que hi ha qui no creu amb els refràns per creure'ls vulgars tonteries no per això deixant de ser alguns d'ells, veritables axiomes. Tal succeïx quan es desitja obtenir èxits: «la porfía mata la cassa» diu la dita i atenen-me a ella adhuc se'm pugui titllar d'impertinent jo insisteixo a L'ESTIUADA recordant ademés de que com creia el gran Napoleó, les repeticions mai sobren quan van encaminades a la realització d'ideals educatius.

Deixant-nos de mes preludis, siguins permès manifestar que mercès a la galanteria d'aquet periòdic he pogut estudiar i per consegüent aprendre quelcòm de lo molt i bó que conté l'excelent estudi hidro-mineral que de les salutíferes i justament renomades aigües ha fet el reputat catedràtic de la Facultat de Farmàcia de Barcelona Dr. Casamada. Em plau, i ho consigno amb orgull, que una iniciativa exposada en aquet il·lustrat setmanari va ser un motiu poderós que acabà de convencer lo necessari que era un nou anàlisi a qui per lo vist no està mancat de bones disposicions intel·lectuals quan a pesar del cost no dubtà en satisfer justes aspiracions dels malalts que obtenen curació o alivi usant el ric manantial que brota de les fèrtils valls il·larienques.

Físic, químic, bacteriològic i fins radioactiu constitueix el conjunt analític labor del docte mestre al qual envio el meu modest aplauso que faig extensiu al propietari per haver escullit un tècnic que a la ciència hi reuneix com a complement la honradès i consciència tan necessaries perquè ningú dubti de la difícil labor del analític. A nostre entendre l'amic i docte mestre de la Facultat de Farmàcia satisfà en absolut les mes minucioses exigències de la ciència i les mes hermoses de la consciència. L'ESTIUADA per haver patrocinat l'idea mereix un franc aplaudiment que li tributem amb

entusiasme: i no'ns cansarem de repetir-li nostres elogis si com no dubtem proseguïx l'hermosa ruta cultural en pro del pintoresc Sant Hilari. Abusant en la repetició, insistent sempre, no podríem L'ESTIUADA amb l'influència que innegablement té en la opinió; no podríem realitzar altres millores? No's deu a ella ademés d'altres coses la creació d'un modest però utilíssim observatori meteorològic? Perquè no debém esperar la propagació del meritíssim treball del Dr. Casamada quan sabem que hi ha qui pot admirar-ne les seves bondats? Els que estimém a aquesta vila tením el deure moral de senyalar lo que creíem convenient a fi de col·locar a St. Hilari al lloc que li correspon: per això nostre tenacitat fruit del afecte ocasionat per la serie no interrompuda d'anys que vinc a admirar aquet lloc hermosíssim. Per

això em crec amb dret per a demanar tot allò que reporti avenç i cultura. La varietat, renom, hermosor i exuberancia de paratgés i fons no deurien ser senyalats orientant al turista? Així es fa en molts punts i a Catalunya no manca entitat que amb general aplauso ho hagi fet. Pals anunciadors senyalant direccions, altitud i fins distancies, contribuirían a ser una bona prova que demostraria l'ansia que té el poble perquè's estiuiejadors coneguin les grans bel·leses d'aquesta encontrada. L'utilitat d'aquesta millora, salta a la vista; els medis son ben poc qüantiosos.

Si val la pena i L'ESTIUADA patrocina l'idea considero l'èxit segur, d'altre modo no s'ofendrà pas aquet entusiasta admirador de Sant Hilari (1).

F. PUIGPIQUE

ELS SARRIERES, SENYORS DE SOLTERA I SANT HILARI

(Acabament)

Ja varem indicar la retundició de la branca secundaria dels Sarrieres senyors de Vulpellach amb la principal, o sia la dels senyors de Solterra, pel casament de Joan (fill de Miquel i net de Agna de Gurb) amb sa cosina Joana (filla d'un altre Miquel i neta d'Anton Sarriera) celebrat pels voltants del 1565. En un document de 1573 surten dits Joan i Joana, cónjugues, celebrant conveni amb el ciutadà gironí en Rafel Satorra.

Dintre de l'any 1576 trobem per una part als dos germans Joan i Antic Sarriera de Gurb i Pons satisfent una llució i quitació de censal al convent de Sant Daniel de Girona, representat per Caterina Xammar, priora administradora de l'abadia vagant i per les monjes Susana i Geronima de Foxà, Agna de Cruilles, Geronima de Malla i Geronima de Lordat. I per altra banda trobem a Joan presentant al prelat el clergue Lluís de Sarriera per al benifet de la capella de Santa Agna, anomenada de Montral (prop de Vich).

El propi Joan celebrà un conveni amb el citat Antic, germà seu, en 1578, manifestant que era voluntat del seu pare Don Miguel Sarriera que dit Antic obtingués l'universal herència del donzell Andreu Pons, avi matern dels otorgants del conveni, de conformitat amb els capitols matrimonials de Miguel Sarriera i Geronima Pons de 28 juny 1547. I per consegüent, Joan cedeix amigablement al germà dita herència.

Sembla, si no està equivocac el document, que Joan i Antic tenien un altre germà anomenat Antoni, qui viu en 1578.

Joan Sarriera de Gurb i Pons i sa muller Joana Sarriera tingueren dos fills, un del mateix nom del pare i altre dit Antic. En 1592, Joan Sarriera, el pare, com a llegítim administrador del fill Antic, essent aquest, senyor de Vulpellach com hereu de sa mare Joana, creà un censal per la fundació en dit lloc de rendes per a dotar noies pobres, donant compliment a la disposició testamentaria de l'avi patern de la esmentada Joana.

En 1591 testà i morí Don Antic Sarriera, Gurb i Pons, germà de don Joan que acabem de citar. Nomenà marmessors al Vescomte de Rocaberti, a son germà Joan, Sarriera, a Galcerán de Cartellà, a sa propia muller Hipólita Elviro de Santmartí; a sa sogra Agna i a ses germanes Geronima Sarriera, viuda de Joan d'Agullana i Agna Sarriera, esposa de Ferrán Oliver. Deixa diferents filles i si no té en el pervindre cap fill mascle, la major anomenada Francisca Clara serà hereva universal. No-resmenys, fa altra deixa molt interessant i digna de lloa, consistent en una renda de 40 lliures per sostenir a Torroella de Montgrí «un mestre que tinga estudi en dita vila lo qual age de llegir gramàtica i a mostrar la doctrina cristiana tots los diumenges i festes del any publicament per los carrers i places de dita vila y en cas que lo mestre de dit estudi ho recusàs ó dexàs de fer, que los administradors puguin donar dita renda a un capellà

que a ells apparrà, per a mostrar la dita doctrina cristiana y anar per les plasses y carrers com dalt és dit, publicament, ensenyant aquella; i de tot lo residu de ma heretat que restarà complit lo per mi disposat, vull sie distribuït quiscun any perpetuament fins en 200 lliures de renda per los dits administradors, per pagar los mestres qui legiran gramàtica en lo estudi de la present ciutat de Girona, ço és 50 lliures a cada mestre de la primera i segona aules i cent lliures al mestre de la tercera i lo que sobrarà més de dites 200 lliures sie donat quiscun any per llegir curs de philosophia o theologia o leys i cánons o retorica per lo que abastarà, a coneguda de dits administradors i apparrà més profitós per lo bé públic i servei de Deu.»

Aquesta notable fundació literaria a Torroella i a Girona és un dels més alts honors que pot ostentar la casa senyorial dels Sarrieres en la xvi centuria.

En 1595, el convent de monges mendicants de Santa Clara de Girona, de regla franciscana fa reconeixement a Galcerán de Cartellà i a Francesc de Cruilles, tutors de l'impuber Francisca Clara, filla i hereva dels difunts Don Antic Sarriera i de Hipólita Elvira Santmartí, de quitació i llució d'un censal de 500 sous de pensió, venut a l'abadessa Donya Aldonça de Peguera, en 1592.

A l'acabar el segle xvi morí Don Joan de Sarriera de Gurb i Pons del qui ja havem parlat, deixant dos fills de la seva muller i cosina Joana Sarriera, anomenats Antic i Joan. El primer degué morir jove i el segon contragué matrimoni amb Francisca de Pons i heretà els senyorius de Solterra i Sant Hilari, el castell de Requesens i els bens situats a Palau Sacosta.

Aquest Joan, segon del nom i sa esposa Francisca feren una fundació en la capella dels Sants Cosme i Damià, del Monastir de Sant Francesc de Girona, titulant-se senyor de les *baronies d'Ossor i Sant Hilari*. En l'any 1623. El títol de *baronia* no tenia cap significació legal, ni en aquest cas augmentava ni variava per res els drets senyorials dels Sarrieres. Era un nom aplicat amb molta freqüència no més que *ad pompam et honorem*. La prodigalitat reial en la concessió de títols nobiliaris no començà fins més enllà.

En 1626, aquest Don Joan, senyor de Solterra i Sant Hilari fa una adquisició important. Francesc de Montcada, marquès d'Aitona i son pare Gastó, li han venut perpetuament el castell Montsoriu, prop d'Arbucies, dient-se en l'escriptura que ja està enrunat (*parte dirutum et deshabitatum*), amb tots drets i per-

(1) Naturalment que considerém útil i de bon tò l'idea que expresa l'amic Puigpiqué. Pro, es lluita sempre amb lo migrat del presupost municipal que L'ESTIUADA ja exposà així com lo necessitat de nous ingressos que l'enrobustissin—vegis els números 37, 40, 44 i 45. La colocació de cartells indicadors en pals o en els mateixos arbres que fins es podrien posar al començar l'estiu i treure'ls a acabar-se, es de un relatiu poc cost i per lo tant no es gens difícil implantar aquesta millora ben simpática encara que sigui paulatinament.—N. de la R.

tinències i ademés les viles i termes de Sant Vicents d'Espinelbas, Sant Sadurní d'Ossor mort, Sant Cristofol de Cerdans, Sant Quirse i Julita d'Arbucies, Sant Pere del Plà, Sant Mateu de Joanet, Sant Miquel de Cladels i Sauleda, Quadra de Terrasola, casa de Sobrevia, Sant Julià de Vilatorrada, Sant Feliu de Planeses, Santa Maria de Líos i tot altre lloc dels districtes d'Arbucies i Espinelbas, amb tota jurisdicció civil i criminal, per preu de quatre mil lliures.

Es molt gran el nombre de drets i redits senyorials que per virtut de dita adquisició i procedents en bona part de l'antiga casa vescomtal de Cabrera, entraren en la casa de Sarriera.

Creiem eren fills dels esmentats Don Joan Sarriera i Francisca Pons, aquells dos germans Didac o Diego i Miquel Sarriera, qui foren publicament executats en la plassa de Vic, el 22 juny 1752. Havien estat empresonats pels francesos, perquè dits senyors juntament amb Onofre Rexach, Josep Fontanelles i altres vigatans conspiraven contra la dominació de Fransa i desenganyats i desitjosos de pau a Catalunya, acceptaven resignadament la dominació castellana com un mal menor. Aital dramàtica mort dels germans Sarriera de Gurb, recomptada per Feliu de la Peña en sos *Anales de Catalunya*, vé confirmada per un document que després indicarem.

Didac de Sarriera, senyor de Solterra i Sant Hilari al morir tàrgicament en 1652, deixà per hereu son fill Joan, qui casà amb Cecília Descatllar i Rocaberti i fou el primer Comte de Solterra. Obtingué aquest títol del Rei de Espanya una volta acabada la llarga Guerra de separació. De manera que, a mitjans del segle xvii, l'enlairat i feréstec castell de Sant Miquel de les Formigues fou el senyoriu patrimonial qui donà el títol comtal a la casa de Sarriera.

En 1671 se casà una filla d'aquest primer comte de Solterra, anomenada Maria, amb don Joan de Cruilles, fill del noble Francesc de Cruilles i d'Oms.

En 1699, surt en documents un Joan Sarriera, comte de Solterra, que no sabem si és el mateix qui obtingué el títol i que era pare de l'Antoni Sarriera.

Devem indicar una carta de 1682, del rei Carles II, concedint l'alcaidía del castell de Bellver, amb facultat de posar-hi substituït, a Don Antoni de Sarriera i Rocaberti, fill de Joan de Sarriera, comte de Solterra, en atenció al mèrit contret per son avi Didac Sarriera i per Miquel, germà d'aquest darrer, contra els francesos. En la reial carta s'expressa així: «quorum vite turbacionum dicti Principatus tempore in Vicensis civitatis patibulo publice pro nostro Regio obsequio a ministris francorum gladio ablata fuerunt a Deo nobis commendata sunt, ut merito his et aliis adducti te de dicto munere dignum judicavimus».

Tampoc sabem si fou dit Antoni l'hereu del comtat i senyoria de Solterra i Sant Hilari.

En 1730, trobem a un altre Joan Sarriera, com a comte de Solterra i senyor del Castell i vall d'Hostoles. En dit any, Peronella viuda de Valentí Saleta i son fill Hilari Saleta reconeixeren al dit comte ésser bons vassalls per raó del Mas Carbó i del derrocat Mas Geli anomenat també Mas Abeurador, amb les terres de l'antigua Casa de la Rovira. Aquesta escriptura demostra que la Rovira estava situada sobre del Mas Carbó. Igual reconeixement feren per Mas Borgada, Mas Vilabella, Vallcrosa, Rexach-storc i Rexach-mitjà. Ja en 1598, Marquesa, viuda d'Anton Saleta reconegué el senyoriu de Sant Hilari a donya Magdalena d'Oms, segona muller i viuda de Joan Sarriera, d'aquell que en primeres nupcies se casà amb sa cosina Joana Sarriera.

De pas-ada apuntarem que dit Anton Saleta fou pare de Josep Saleta i aquest d'un altre Josep que otorgà testament en 1667. El darrer fou pare del Valentí Saleta ja mencionat, marit de Peronella.

Joan de Sarriera, comte de Solterra a qui havem trobat en 1730, fou succeït per son fill

Narcís Sarriera, qui viu en 1741 a 1762. Aquesta branca principal de la família és la que continua posseint el senyoriu de la vall d'Hostoles i Ossor i el castell de Requesens de Girona. Don Narcís confessà, en 1767 a favor del canonge Francesc de Bastero i Vilana, sagristà major de la Seu gironina el domini sobre la Torre de Sarriera a Salt; i en 1778, juntament amb son fill Josep Francesc Sarriera i Copons, domiciliats encara a Girona, celebraren una concordia amb els administradors de l'Església de Sant Lluch de dita ciutat, sobre una servitut.

Finalment, en 1801 és comte de Solterra i senyor de Sant Hilari. Don Josep Maria Sarriera, Gurb, Despujol i Cruilles, qui en dita data obté del rei Carles IV Reial cédula per a contraure matrimoni amb Maria Josefa de Pinós i Copons, filla i hereva del Marqués de Barberà. Aquest casament aportà a casa Sarriera els béns i títols de la branca del citat

Marqués de la antiga família senyorial catalana de Pinós.

Entrat ja el segle XIX perd tot interès la notícia històrica i genealògica de les famílies senyorials. Les conseqüències en la nostra terra com en tot Europa de la Revolució francesa, dictant lleis desvinculadores feriren de mort a l'antiga noblesa, la qual ben prompte ha quedat empobrida i apartada de tota influència política i social. Avui el poble de Sant Hilari lo mateix que tot el terme jurisdiccional de l'antic castell de Solterra, romà lliure de prestacions i molestes servituds feudals, que ja resultaven anacròniques molt temps abans de la Revolució. Els títols nobiliaris encara que com aquest de Solterra recordin antiquíssims senyorius i fets de nostra gloriosa història, han esdevingut coses sense transcendència, pura fantasmagoria.

JOAQUIM MIRET I SANS

Clima de Sant Hilari

Comensem primer per nocions generals de Meteorologia per aplicar llurs principis al nostre clima. En el *Traite de Meteorologie* par Alfred Angot es diu: «La variació diurna de la temperatura de l'aire és produïda abans que tot per la variació de temperatura de la superfície del terra i depen per consegüent de la naturalesa de dita superfície».

Si considerem dos punts d'igual altitud i mateixa altura, l'un en un continent i l'altre voltat de mar, veurem que les temperatures són més riguroses al primer, i encara en un punt desproveït de vegetació seràn més fortes que en altre cobert de plantes; perquè aquestes de dies consumeixen gran part del calor solar i de nits el vapor d'aigua que eliminen per sa propietat atèrmana impedeixen la irradiació del calor terrestre.

Es molt interessant estudiar en un país la oscil·lació de la temperatura entre el dia i la nit, i aquesta oscil·lació varia segons les seves condicions topogràfiques.

Dos punts situats a igual latitud i altura, però l'un en una conca rodejada de muntanyes com estem nosaltres i l'altre en un pla o al vessant d'una muntanya tindran climes diferents. El primer tindrà més oscil·lació diària; perquè els punts situats en una vall durant el dia tenen la temperatura augmentada per la reflexió que fan les vessants de les muntanyes. A les nits la temperatura també baixa més per varies circumstàncies: 1.ª el sol s'amaga més prompte i al matí triga més a escalfar la terra, és a dir, no reb tantes calories, per impedir-ho les muntanyes, i, per conseqüència, el refredament nocturn és més llarg. 2.ª l'aire que's refreda a la nit en les pendents de muntanyes se torna més pesat, descendeix i és reemplaçat per aire menys fret; la temperatura no baixa tant en les vessants de muntanyes. Al contrari, l'aire fret que ha descendit arriba al fons de la vall i s'hi queda sense ésser renovat. Aquest fenomen serà més marcat com més fons sigui el terreny, és per això que les neus duren més als fons que als vessants de muntanyes.

En regla general se pot resumir que l'oscil·lació termomètrica serà més forta en la forma còncava del terra, i a l'inversa, la oscil·lació no serà tant grossa en les formes planes i menys en les convexes.

Un altra causa que modifica l'oscil·lació en un mateix punt és l'estat higromètric de l'aire. Quan el cel és completament cobert de núvols o de boira la temperatura puja poc durant el dia, a l'inversa, també baixa poc durant la nit; perquè els núvols impedeixen la irradiació nocturna. L'amplitud de variació serà més petita en temps cobert que en temps serè.

La més grossa oscil·lació que hem registrat fou a l'hivern en temps serè el dia 15 de desembre, de 20.5°, corresponent 17.5° de màxima i 3° sota zero de mínima, un dia magnífic de tardor, i a l'estiu en bon temps fou 17.5° que correspongué a 26° de màxima i 8.5° de mínima en 2 de juliol prop passat. A l'hivern hi ha algun cas aïllat que l'oscil·lació és major que a l'estiu; però els promitjos no ho són tant.

El dia 13 de gener que va nevar i tot el dia estigué molt núvol sols varem oscil·lar 2.°, és a dir, tinguérem de mínima 3° sota zero i de màxima 1° sota zero. A l'octubre un dia l'oscil·lació fou sols 1.°. Els dies de curta oscil·lació encara que siguin fets no se sent.

El 29 de juliol passat sols oscil·làrem 3°, dia nuvolós. Els dies d'estiu de forta tempe-

ratura i poca oscil·lació són xafogosos, insofribles.

L'hora de les mínimes i de les màximes.—La temperatura comença a pujar després de l'hora de sortida del sol, continua en augment durant el dia i la màxima normal es nota a prop les 2 de la tarda, allavors la temperatura va en descens fins l'endemà a l'hora de sortir el sol, que marca el mínim. Es compren que l'hora quan fa més fret sigui a la sortida del sol, i no al fort de la nit, perquè durant la nit la terra pert calor per irradiació fins que arriba un moment que la calor enviada pel sol és superior a la que pert per irradiació.

Tampoc al migdia és l'hora de la màxima, encara que allavors sigui quan més calor rebem del sol; perquè el calor que rebem cada moment se suma al rebut abans. De manera que si no hi hagués cap pèrdua per irradiació la temperatura aniria augmentant des de la sortida a la posta del sol; però a mida que la temperatura augmenta també son majors les pèrdues de irradiació, i així arriba un moment, comprès entre el migdia i la posta del sol, que la calor rebuda i la que allavors se reb, és precisament igual a la pèrdua per irradiació. Es allavors que el termòmetre acaba de pujar, marcant la màxima. Continua el sol en descens, el calor que es reb no és suficient per a compensar la pèrdua i la temperatura disminueix. Observant l'hora en que marca la màxima he trobat alguna que ha sigut a les 9 del matí, les més a prop les 12 i altres, les més altes, a les 2 de la tarda; això demostra que totes les verificades abans d'aprop les 2 no són normals, és a dir, haurien pujat més si alguna causa de pluja, vents, mal temps en general, no l'haguessen fet detenir. L'hora de les mínimes varia de l'estiu a l'hivern, com també és diferent l'hora de sortir el sol. Al hivern sol ésser a prop les 8 del matí i a l'estiu a les 4.

Climes marins i continentals.—Els climes marins tenen tot l'any un clima templat degut a les constants brises de mar i terra, de manera que les temperatures mitjes dels mesos més fets als més calents no passen de 10°, exemple Barcelona. Al contrari, els climes continentals són rigurosos a l'estiu i a l'hivern; llurs mitjes passen de 20°, Madrid, per exemple.

El nostre clima ni és marítim ni continental, però participa de un i de altre. A l'estiu no podem dir que sigui marítim com Barcelona, perquè tenim més fresca, i per consegüent tampoc a l'hivern és continental com Madrid, doncs no tenim tant fret—aquí està el veritable erro que molts tenen format de l'hivern del nostre poble.—

Les muntanyes que ens circunden ens aïllen del mar com també dels demés estrets del centre de la península. Quan els vents vinguin de mar tindrem el clima marítim, però quan són de ponent tant a l'hivern com a l'estiu tenim el clima continental. En temps normal s'ha de tenir en compte els 800 metres de nostra altura i la forma còncava en que estem situats que fa una forta oscil·lació termomètrica; per això deia que durant el dia som a prop de Barcelona; però les nits són molt fresques, relativament més a l'estiu que a l'hivern, que precisament són la característica particularíssima del nostre clima i que per això sol és que gosa fama com a població d'estiu. Treieu les muntanyes dels voltants, arrenqueu l'arbrat i tindríem un clima marítim, sense fresca

a l'estiu, o, encara pitjor, el clima continental calurós a l'estiu i glaçat a l'hivern.

Temperatures extremes.—Aquest hivern ha sigut molt rigurós per tot Europa. Nosaltres arribarem a 11° sota zero els dos primers dies de gener (a Girona llegí que arribaren a 15° i a Olot a 13° sota zero). El dia 1 també tinguérem la temperatura mitja més baixa, 5.25° sota zero. La màxima més alta d'aquest any a l'ombra és 28.5° el dia 15 de juliol (al agost de l'any passat el dia 26 arribarem a 30°).

El dia 23 de novembre és el primer dia que el termòmetre comença a marcar 0° i el 28 de març és l'últim dia que senyala 0°. Un sol dia en el mes d'abril, el 20, el termòmetre arribà a 1° sota zero—un cas isolat—glassada que feu tant mal en l'interior d'Espanya.

D'aquestes observacions se dedueix: *que de primers de maig a últims d'octubre no cal temer les glassades ni als fets i per consegüent la temporada d'estiu es podria molt bé començar al maig i acabar-se a últims d'octubre*, com ja ho fan moltes persones. Aquest any a primers de maig hi havien algunes famílies que prenién l'aigua i per cert tinguéren més bon temps que al Juny, que plogué bastant. Per l'octubre també es veuen moltes famílies.

Si valgués el meu consell, als qui han de pendre l'aigua els hi diria que vinguessin pel maig o al setembre i octubre perquè tindrien més comoditats en els pisos i fondes, i més baratura en tot; doncs a l'agost l'excés de demanda fa que els preus siguin més elevats. Convindria fer gran propaganda en aquest sentit.

En resum: el nostre clima sobretot a l'estiu, és inmillorable com ho acrediten aquestes curtes observacions i els cents d'estiuejadors, clima que s'enriqueix amb la diversitat d'aigües medicinals i de fresques fonts d'aïres oxigenats i purs, panorames com els millors de l'estranger, sense cap mosquit i amb força higiene, també sense cap mosca.

Si tots units treballéssim per desenrotllar aquesta gran mina de riquesa que tenim en el clima i en les aigües, la població esdevindria rica, forta, gran: si no ho fem, culpem-se a nosaltres de nostra misèria.

F. CID

Una nina d' ulls de mar

Record d' una excursió.

De bon matí, vaig partir de la vila, per a veure el mar. De primer vaig pujar a la cima d'una muntanya que s'abalança dintre l'aigua. Hi ha una ermita, al cim d'aquella blanca com les ales d'una gavina: es Sant Sebastià.

Per un gran porxo cobert, s'entra dins un pati, al fons del qual hi ha una escala que condueix a les cel·les pels peregrins i visitants. El corredor ont donen les portes verdoses de les cel·les, és ample i blanc; al estrem hi ha un balcó que mira al mar.

El mar és abaix, molt abaix del balcó; la muntanya hi devalla verticalment, i l'aigua blava que sempre's belluga i mormola, acaricia les pedres negres de la costa, amb petons blancs, espumosos.

Al costat de l'ermita una capella freda i solitaria s'hi troba. La capella te emblanquinades ses bóvedes i paret; els altars son blancs i daurats; els sants moluts, amb la cara riallera, i les folgades vestidures de festa semblen mogudes per el vent. Al mig del altar, entre columnes adornades amb guirlandes de fulles escultòriques, hi ha 'l Sant guerrer, mirant per l'ornamina que sembla un balcó. Porta una cuirassa d'acer, demunt les vestidures de seda i una espasa rovellada.

Sortint de la capella, l'aire del mar em va acaronar el rostre, i la música de les ones em semblà delicada melodia.

Devall uns quants esgraons i vaig entrar al far que dú el nom de l'ermita.

El far vist al matí, és com la cuca de llum vista en plé dia; és com un ull de cec.

Empré la mar, mirada desde el far, és tant bella, tant excelent, que no puc descriure-la perquè pensant-hi l'ànima m' te com un desmai de goig. La muntanya va descendent suauement cap al mar, fins acabar amb una punta rociosa cercada per l'aigua.

Cubreix la muntanya un verdós mantell; son les copes dels roures i pins.

La mar s'extén com una immensa planura, perdent-se de vista, i fistoneja amb platjes i cales rialleres, la terra, coberta de boscos i adornada amb els poblets que naixen ran l'arena, com estol de nimfes d'espuma, hagudes del desposori entre 'l mar i la terra.

Jo restava embadalit, contemplant la grandesa del mar i la majestat de les muntanyes.

Tractava d'endevinar el color de l'aigua, i el color de l'aigua caminava: cercava definir la fàisó coloranta de la terra, i o els meus ulls eren infidels o els colors de la muntanya canviaven.

Tal era la riquesa de tons, la brillantor dels reflexes de la llum, que m'pareixia ser transportat a una regió de somnis o de faules.

Eusaquí, que avançant per els caminets inco-

neguts de la selva, va semblar-me sentir una remor humana.

M'aní acostant, i senti, llavors, una veu femenina, clara com el matí, sonora com una copa de cristall finíssim.

Els meus ulls restaven admirats. La visió d'una nina en el bosc, esguardant el mar, sots el brancatge d'un pi altíssim, durant una matinada decembrina, de sol, va deixar-me esmaperdut.

Vaig deturar mos pasos; estava temtat de retornar-m'en per a no desvetllar el seu ensomni. Mes senti un impuls interior que m'atreia vers aquella nina inconeguda.

El cruixir d'una fulla seca li feu mirar ont jo estava, i al véurem, un crit d'estranyament deixà escapar de sa boca, ont promte hi florí una rialla.

—Perdoni, li vaig dir, tal volta la meua presència l'haurà destorbada.

Ella, perdent el recel que senti al principi, digué: No, m'plau poguer conversar amb algú, puig casi sempre visc en la solitud.

—Si jo creïés que la meua companyia li fos plaenta, m'aseuria al seu costat. ¿Puc fer-ho?

Ella, mirant-me, somrigué, i encar que res digué amb els llavis, la fàisó dels seus ulls, i un gràcil moviment de cap, n'eren prova afirmativa. I m'vaig aseurer al costat d'ella.

Lo primer amb que m'sorprengué foren sos ulls. Eren d'un color indefinible. Eren del color de la mar que sempre canvia.

Li vaig preguntar: Sempre viu aquí dalt, en el far?

—Sí, va respondrem—soc la filla del torrer.

—Deu plaure-li molt, estar en una hermosa muntanya, veient sempre 'l mar.

—No conec altre vida. Sempre so vist el mar.

Quant vaig neixer fou el seu aire, qui primer m'alentà; en l'infantesa, des del bregol—qui pareix un barco petit, glonxat per les ones—sentia el remoreix de l'aigua; quan més gran, jogava amb les petxines i coralets que trobava en la platja, i quan sentia dins mon pit una estranya frisança d'un sentiment inconegut, asseguda demunt les roques de la costa, esguardava si per l'horitzó venia algún príncep en un vaixell de proa daurada.

Mentres deia això, els seus ulls prenién un color blau, com l'aigua del mar en un dematí de bonança.

—Felicitat deu ésser, puig que sempre ha viscut plena d'esperança; la terra, les ciutats, son plenes de gent, és cert, mes també son plenes de desenganys i dolors.

—També jo he sentit el dolor—lo qual vol dir que aqueix no es propi de ciutats, sino de l'home—i fou tant fort el meu dolor que visquí malalta molt temps menjada pel dolor i l'anyorança: Fou quan s'em morí la mare....

Els ulls de la nina, prengueren, llavors, un color negrós, com les aigües de la mar en nit tempestuosa.

—Devia quedar molt sola, sense la mare.

—Ella era per mi el meu consol i mestre: els dematins, m'ensenyava a llegir i escriure, a les tardes, em deia com devia portar-me a casa, i a les nits, clares i fresques, mostrant-me les estrelles del firmament, deia qu'eran les flors del Cel, ont està Aquell que creà la mar i muntanya, els arbres i les roques.

Mentres parlava això, els seus ulls prenién el color verdós, plé de misteri, que te l'aigua transparent a l'entorn de les roques.

—¿Si viu tan sola, com passa el temps? ¿No sent tristesa o anyorança?

—No, la naturalesa és la meua amiga.

—Pro, la naturalesa és muda. ¿Amb qui parla doncs?

—Amb els ocells, amb les flors, amb les pedretes blanques de la platja, amb el mar....

—Que sentent per ventura el llenguatge de les coses?

—Sí, totes elles tenen un parlar sencill i hermos, que tan sols el cor enten.

—¿De què li parla la Natura?

—Em parla, d'amor....

Dient això, els seus ulls, ulls de color de mar, teníen igual brillantor que l'aigua, illuminada per el sol; puig que 'l sol de amor, illuminava l'ànima de la gentil doncella.

Jo restava admirat, la seva veu ans baixa i tenebrosa, retornava-'s forta i passionada; jo no comprenia a qui podia estimar aquella nina en la solitud, i temtat de tafaneria li vaig preguntar:

—¿Voldria dir-me qui és el seu aimat?

Reinà un silenci: el mar cantava la seva rítmica cançó.

Ella, mirant el mar, parlà:

—El meu aimat és un jove pescador de la veïna platja: cada matí, a aqueixa hora, retornant de la pesca, passa arrant eixa punta, cantant una cançó, jo devallo fins al peu de la costa i pujant al cim de la roca més alta li retorno el saludo; i espero un altre jorn, per a veure 'l passar vora les roques retornant de la pesca.

Dient això, vaig fixar-me que mirava inquietament al mar; les ones 's movien bramolant i estrellant-se contra les roques.

Jo m' despedí de la gentil filla del mar; aní devallant per la muntanya, saltant les pedres de la costa, per arribar al poblet veí; mentres tant sentí una veu jove i forta que cantava una cançó.

A la voreta del mar
Hi ha una doncella,
Es blanca com el sol,
Com la mar bella...

I al girar mos ulls vers el far, vaig veure l'escultural doncella fent voleiar un mocador, que semblava l'ala d'una gavina.

JOAN MON I PASCUAL

POLITICA MUNICIPAL

III

Caràcters dels Municipis

Del paralelo del Estat i el Municipi, qu'hem exposat en l'anterior article, apareix evidenciat que aquesta última entitat, sens perjudici de la seva autonomia, es un element substancial de la primera, car l'Estat s'es format a conseqüència d'una solidaritat entre varis municipis, que, intensificada en la comunió d'elements físics, psicològics i ètnics, i consolidada per l'història, ha vingut a constituir una perfecta persona social, un Estat nacional que sintetisès totes aquelles influències comunes i realitzés els fins humans que interessaven en general a les entitats components.

Si els municipis son elements constituents de l'Estat i consubstancials amb ell, apart de llur independència com a persones totals, es natural que sa missió no es sols de funcionament dins de la seva peculiar esfera, sino de solidaritat i cooperació dins del territori nacional per als fins generals de l'Estat, puig si son els municipis Estats locals, també tenen la consideració d'organismes socials integrants d'un ente-social superior.

I aquest es un dels problemes polítics més transcendents que preocupen a tot el món, es a dir, lo determinació exacta de les relacions de l'Estat amb els municipis, ficsant científicament, com expressa de modo magistral el Doctor Carrera i Justiz, «la posició de la ciutat dintre de l'Estat, o sigui, l'engranatge del govern nacional amb els governs locals i quina es l'esfera d'acció que a n'aquests competeix».

Després de lo precedent, ja podem concretar un doble caràcter que presenten els municipis: son *parts i tots en si*, ço es, son una part de l'Estat, un element constitucional del mateix, per als fins generals, i son una totalitat en si mateixos, una persona jurídica social autònoma per als fins locals.

Una conseqüència d'aquesta dualitat de caràcter dels municipis, segons mes avall referirem com a deducció d'un nou caràcter, es la de que en aquestes entitats locals deuen haver-hi uns òrguens delegats del Poder central, i uns altres òrguens que siguin la llegítima representació del Poder local.

Així mateix es una exigència lògica d'aquell doble aspecte del municipi, que els indicats òrguens en representació de l'Estat nacional i de l'Estat local, siguin designats, respectivament, per el Poder central i per el propi Municipi, o que, de reunir-se les dugues representacions en una mateixa persona, no sigui en perjudici de l'autonomia municipal, nomenant el Govern de l'Estat a qui li sembla per al seu delegat, sino salvant les facultats del poble en l'exercici de son dret de representació, i per lo tant, trametent la delegació a qui aquell, d'un modo directe o indirecte per medi del seu Ajuntament, hagi el·legit per a president del Municipi. Els Batlles de Reial Ordre son anticonstitucionals.

En cada una de les conceptuacions que acabem de fer dels municipis, d'entitats parcials i totals, presenten dos nous caràcters, el primer negat per alguns estadistes i publicistes, si bé admès per tots els que han comprès als municipis com a persones naturals socials, revestides de personalitat jurídica, i per lo tant, d'autonomia. Ens referim al doble caràcter de *persones polítiques i administratives* que ofereixen aquestos entes-socials. Aném a veur-ho.

L'estudi de la regimentació local, i concretant més, del regimen municipal, si d'una banda entra de plè dins del dret administratiu nacional, per altre entranya una sèrie de relacions essencialment polítiques, algunes de les quals, tal volta les més fonamentals, afecten a les bases de la Constitució del Estat.

En efecte, tot Estat, al ficsar els fonaments essencials de la seva organització política, formant la Constitució per medi de les assemblees constituents, deu tenir presents, no solament els principis de la ciencia política referents: a la organització dels poders centrals; a la composició de les institucions en general en que s'especifica l'acció reflexiva de les funcions de govern, d'acord amb la opinió pública; a la determinació de la col·laboració que els ciutadans tenen d'un modo directe en l'activitat del Estat; i a les relacions del element oficial amb el no oficial; es a dir, en resum, lo que respecta a les funcions del Estat en general, organització política i formes de govern o polítiques; sino que deu tenir en consideració els elements de la seva constitució interna, els centres històrics de la vida local i de les fusions locals engendradores de unions intermitjents entre l'Estat i els municipis, car es evidèntissim que la veritable estructura de l'Estat, els seus elements formals, la seva composició orgànica, no deu esser arbitrària, artificial i fictícia, i per consegüent, deu constituir-se tot Estat, no sols per la compenetració d'interessos, ideals, afectes i sentiments d'una massa indivisa de ciutadans i de institucions socials, sino per la influencia que en la vida de l'Estat exerceixen aquelles personalitats històriques de la vida local, que amb ell se fusionen formant un tot superior, una persona social major, en que se condensen i especifiquen les supremes activitats positives i reals d'aquells centres polítics, en quant respecta als interessos comuns a tots o varis d'ells, transcendint de sa vida i necessitats interiors. Així a Espanya, per exemple, deuria reformar-se la llei fonamental i les orgàniques consegüents, de

modo que apareixessin reconeguts els components que integren l'Estat, les institucions locals que en ell viuen, car es ben vist que l'Estat Espanyol, mirat internament, s'es format per una natural federació de nacionalitats, compostes elles de municipis.

De lo que precedeix se'n conclou el caràcter polític dels municipis considerats com a *part* de l'Estat, perquè formen la seva estructura, i deuen existir reconeguts en la Constitució fonamental, com una de les divisions històriques del mateix, determinat-se en aquell Còdic, ademés de l'esfera d'acció respectiva a cada un d'aquells organismes locals, dins de la seva peculiar personalitat, la que 'ls hi correspon en relació d'uns amb altres i de cada un d'ells amb l'Estat, ja perquè aquest pugui exercir la seva activitat extensiva a tots indrets de la nació, sino perquè rebí ell mateix l'influència de aquelles activitats parcials, procurant que una organització equitativa i perfecta, i mai absorbent de les energies locals, alcansi que reflecti al centre la riquesa moral, cultural i econòmica de les petites esferes. Aquest es el verdader i únic centralisme que's pot admetre en tot Estat ben organitzat, o sigui, que les institucions locals se moguin lliures i potentes, perquè el Poder central se no dreixi moralment, amb la rica sava de la cultura i civilització dels pobles i materialment amb les prosperitats econòmiques de tot el país, així com al cor aflueix i del cor reflueix la sanc de vida, sens perjudici de la independència en el funcionament orgànic de les demés viscères i membres del cos.

El caràcter polític dels municipis, el veurém també manifestat si considerém aquestos organismes locals com a *tot* en si mateix, com a persones totals. L'aspecte o relació essencialment política dels municipis com a persones socials naturals, l'hem vist en el primer article, al ocupar-nos de la seva naturalesa, i d'un modo més real en el segon, al presentar aquestes entitats en paralelo amb l'Estat.

Ficsem-nos en la vida íntima dels municipis, i com succeeix també amb les demés entitats locals, trobarem en aquells unes personalitats territorials, que viuen una vida jurídica i afermen una existència social ben definida dintre de l'Estat i distinta de la existencia d'aquest. Vist en aquest aspecte el municipi, qu'es veure'l tal com es segons naturalesa, acte immediat la nostre raó ens presentarà un problema, el problema de la autonomia i el de la constitució d'aquesta entitat. I aquest problema es essencialment polític. Perquè es polític aquest problema? Perque les entitats a que alcança, son societats constituïdes per un *llaç polític*, que com diu n'Adolf Posada, es el llaç de la comunitat territorial i total d'interessos, que es, certament, el mateix que explica i justifica el caràcter polític del Estat nacional.

Per aixó es que els municipis, que tenen una Constitució interna peculiaríssima, distinta de la Constitució del Estat i també especial en cada un d'ells, deurién estar facultats per a formar el seu estatut municipal, llur Còdic municipal fonamental, la seva respectiva i apropiada Constitució externa, per al govern i administració dels interessos morals i materials que afecten als veïns i territoris llurs; qual Constitució municipal, no atacaria a l'unitat de l'Estat, per quant s'hauria d'ajustar a les bases generals que sobre aquest punt se continguessin en la constitució política del mateix i a les regles i preceptes de la llei orgànica d'Ajuntaments, la que, com es natural, no hauria de comprendre més que les disposicions bàsiques de la abans dita Constitució general, desenrotllades convenientment, amb la finalitat de que els municipis, en sa activitat, no perturbessin l'harmonia del conjunt nacional i, excedint-se de ses atribucions, no's contraposessin a la consecució del fins de l'Estat. I així, per exemple, al referir-se a la competència dels municipis, la llei municipal no deuria nomenar taxativament les atribucions dels Ajuntaments, es a dir, la determinació concreta de *lo que poden fer* els municipis, sino contraures a les negatives, ço es, a l'especificació de lo que els municipis *no poden fer* per a no sortir-se de sa corresponent esfera en perjudici propi i del Estat en general. Lo que els municipis *poden fer*, i els detalls de la seva peculiar organització, governació i administració, deurién determinar-ho els propis municipis, redactant-se l'Estatut per a la seva organització i funcionament, que abans de regir, seria revisat i autoritzat pel Poder central al únic fi de que no contingui disposició contrària a la Constitució i lleis generals del país.

Si així se fes, no veuríem en els Estats centralistes d'avui, l'absurde inconcebible de que una mateixa llei regeixi per als municipis urbans i rurals, els que, apeser de la natural i diversíssima constitució interna, preponderància diferenta de llurs elements constitutius, i distintes necessitats i possibilitats, estant subjectes a iguals facultats i restriccions, a idéntica organització i funcionament. Així veïem que, fent salvetat de insignificants diferències en punts accidentals, en substancia el municipi de Barcelona té les mateixes regles de regimentació que el municipi més ínfim de la muntanya, car una mateixa llei i uns mateixos preceptes son aplicables a tots els municipis d'Espanya.

Anunciàvem que, ademés del caràcter polític del municipi, que presenta en els dos aspectes de *tot* i *part* en que l'hem considerat, oferien aquestos entes socials un marcat caràc-

ter administratiu, així mateix dins d'aquelles dos conceptuacions. I ara toca demostrar-ho.

El caràcter administratiu de les entitats municipals, en l'aspecte de elements components del Estat, es a dir, de parts d'un tot superior, apareix d'una manera natural al considerar i definir la funció administrativa d'aquest últim, que influeix de modo notable en el desenrotll de la vida local, provocant relacions administratives amb les entitats locals, produint manifestacions econòmiques i realitzant serveis que exigeixen necessàriament expressions territorials localitzades, ja sigui en circumscripcions artificials, creades per la llei, com a dependències directes, ja sigui valguent-se de les entitats locals, naturals, tradicionals, històriques, i per consegüent, dels propis municipis. En tal cas, els municipis, que funcionen per a serveis de l'Administració central, tenen en aquest concepte el caràcter administratiu de tota dependència de l'Estat, i se regeixen per els preceptes del Dret administratiu general o del Estat.

Per altre part, considerats els municipis com a entitats totals, tenen una funció administrativa propia i es consegüent que presenten un caràcter administratiu intern, que ve informat per els preceptes d'un Dret administratiu especial o municipal, quin major o menor relleu, depén del grau d'autonomia que reconegui als municipis la Constitució de l'Estat.

De tot lo exposat, se despren evidèntment que els municipis, en ambdos caràcters de unitats socials i de parts d'una unitat superior, reconeixen una necessitat política i administrativa, presentant en la seva organització aquesta nova dualitat que les caracteritza com a entitats polítiques afectes a la Constitució de l'Estat, entitats polítiques amb Constitució propia, entitats administratives amb funcions delegades pel Poder central per al desenrotll de les manifestacions de la vida de l'Estat, i entitats administratives amb funcions pròpies per al desenrotll intern de les institucions locals.

JAUME BRUNET I BARGUÑA.

Ensenyança Catalana

IV I DARRER

La Mancomunitat i l'Ensenyança catalana

El problema de la Ensenyança Catalana, és massa complexe i la seva importància social és massa greu per a que vulgui pretenir resoldre'l amb aquests pocs i mal girbats articles. Amb que fossin ells el despertador del sentit del nostre poble, menant-lo vers els viaranyes d'aquesta important funció social, me podria donar per ben satisfet. De totes passades la satisfacció d'un deure complert ningú me la podrà treure.

El que examina aquest problema amb un esperit simplista, ben aviat sembla que hi troba el desllorigador. Ja que l'Estat no s'ha atrevit encara fins avui — potser aviat s'hi atrevirà — amb l'Escola catalana, ja que no'ns priva de que en fundem, i les deixa funcionar, no cal més que crear-ne a cada poble al front de l'escola oficial i elles se cuidaran d'al·letar futurs ciutadans concients de sos drets nacionalistes. Empro quant difícil resulta de portar aixó a la pràctica! La Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, bé s'havia imposat aquesta noble tasca. I ella, que fou creada en ple escalf patriòtic, no ha pogut complir més que una petita part de sa gran missió, i tot per manca de patriotisme, que ha fet que se li regategessin els cabals que llençaven en aventures quixotesques, que en res han vivificat el sentiment nacionalista. I encara bé prou que fa relativament amb els pocs medis de que disposa.

Però fins comptant amb medis i diners, escoles catalanes per tot arreu no s'improvitzen. Se necessiten mestres amb prou cultura i patriotisme, i llibres, i edificis, per a que tot fos millor que lo que don l'Estat, modo pel que es lograria que els nois concorreguessin an aquestes escoles. Una de les raons perquè estan més concorreguts els col·legis de rel·ligiosos és aquesta. I tant solament el tenir un professorat apte necessitaria molt temps. Aquesta és la raó que tinc per a defensar la nacionalització de la escola oficial. Bé està que allà on hi hagi ja escoles catalanes establertes se protegeixin aquestes amb preferència, se

faci propaganda perquè els pares hi portin llurs fills i se'ls hi dongui lo suficient perquè cada dia puguin posar-se a més altura, però abans d'anar a la creació de noves caldria fixar-se en les oficials.

I aquest hauria d'ésser un dels primers intents de la Mancomunitat Catalana.

La Diputació de Barcelona, que és ben segur la més exuberant de l'Estat, s'ha preocupat moltíssim de la cultura. De molt temps ha que manté l'Escola d'Enginyers, i que en subvenciona moltes d'altres. I més a més en aquests últims temps, ha creat institucions com la Biblioteca de Catalunya, l'Institut de Estudis Catalans, l'Escola Superior d'Agricultura, etc. que tenen com oficial la llengua catalana. Mes aixó no és prou, i quasi podríem dir que ha volgut edificar començant per la teulada. Entenguís bé que jo no critico aquestes fundacions, però si que vull dir que l'estranger que veu llurs publicacions i follets, algunes d'elles de fama mundial i que poden posar-se al costat de les millors que's publiquen, reb l'impressió de que aquí la ideologia nacionalitzadora hi sura per demunt de totes les demés. Però té un fort desengany si algú viatge el porta per nostra terra, on se troba que tots els rètols són en castellà i que en castellà funcionen des de la primera casa comercial a la darrera escola de poble i que aquella cultura catalana que ell suposava en tots els catalans, va estrenyent el seu cercle, quedant reduïda en alguns casos a pur *diletantisme*. Val a dir, per ço que amb l'Escola Elemental del Treball, fundada fa poc per a obrers, s'ha donat un gran pas vers aquesta cultura popular que tindria d'ésser sempre el primer graó. Manca encara la escola primària. I d'aquesta, ja que no s'en han preocupat les Diputacions catalanes deuria fer-ho la Mancomunitat. No tinc pas cap dubte que al conseguir-se la delegació de l'ensenyança, se farien els possibles per a que en ella hi anessin compreses les escoles totes, i llavors a Catalunya serien catalanes. Però jo dubto que ho conseqüim mai, i menys pels medis mansois que s'han empleat fins ara. Sab de sobres el centre que seria aquest un cop massa fort pel seu absolutisme. I si rescentment hem vist lo que ha passat a la Mancomunitat amb lo dels camins i carreteres veïnals, que no desfeia cap dels atributs centralitzadors que s'ha atribuït l'Estat, què passarà si algú dia tracta de demanar la delegació de l'ensenyança? No s'ha pas de tenir un esperit gaire inductiu per endevinar-ho. Ço vol dir que, si bé no contra l'Estat, però si prescindint de l'Estat, tindríem de resoldre nosaltres aquest problema.

Jo proposaria que's constituís, com organisme autònom dintre de la Mancomunitat, un Patronat de l'Ensenyança Catalana, semblant als que funcionen pels centres creats per la Diputació. I, jo entenc, que ja que tenim una A. P. de la E. C. que tant s'ha desvetllat per ella, la Junta de la mateixa, a la que podria atorgar-s'hi algú diputat *provincial*, és la que podria constituir aquest Patronat, la missió del qual tindria d'ésser la de transformar l'ensenyança elemental, i la que's dona en les diferents Escoles d'arts i oficis de Catalunya, en verament catalana.

Els cabals que necessitaria podrien obtenir-se, mitjansant una propaganda intensa per Catalunya i procurant que totes les tendències autonomistes exigissin a les seves entitats adherides a que's fessin socis col·lectius de la «Associació» amb una quota mínima; amb donacions de particulars, i de Ajuntaments i altres societats.

Constituïda que fós com organisme autònom de la Mancomunitat, aquesta tindria de demanar als Ajuntaments i Diputacions que subvencionessin o haguessin creat Escoles de arts i oficis, a que en aquestes la llengua oficial fos la catalana i hi hagués una assignatura de Gramàtica cosa no difícil de lograr ja que la Mancomunitat inspira avui molta confiança. Recordi's sinó, que menys una dotzena, tots els Ajuntaments votaren a favor de la mateixa.

Anar tot seguit que pogués a la creació de la Normal Catalana, ço és a la creació d'una Escola de Mestres.—d'això ne parlà en Bastardas en una de les últimes sessions—ont mitjansant una matrícula poc costosa, se dongués an els alumnes els coneixements exigits per l'Estat, pel títol de mestre superior o elemental, ampliant-los, més que en altra cosa, en la Història i Geografia de Catalunya, i Gramàtica catalana. Aquests serien els futurs mestres nacionalistes, i an als que una vegada alcançat el títol, ajudaria el Patronat amb tot el seu valiment per a que poguessin introduir-se i lograr les escoles de Catalunya. An els que més despuntessin pels seus coneixements podria pensionar-los per a anar a estudiar a la Escola superior del Magisteri a Madrid, procurant que sortits d'ella vinguessin a desempenyar càrrecs d'Inspector, i de catedràtics de les Normals de Catalunya.

Podria estendre el seu medi d'acció amb aquests concursos que amb tanta glòria ha iniciat la A. P. de la E. C., procurant que a cada comarca hi hagués una «Associació» adherida que's cuidés d'organitzar-los.

Al voltant d'aquestes idees i les que he iniciat en els articles anteriors deurà girar la futura actuació del Patronat. D'aquesta manera no trigariem gaire temps en que l'ensenyança hagués sofert un canvi i una transformació, i de tots els llogarets de nostra terra s'alsarien cada dia lès veus infantils cantant un himne a la Catalunya rica i plena que tots somniem.

LL. G. CASTELLÀ I LLOVERAS

El Sastre Giralt

Tota la mainada de Sant Hilari que anàvem a estudi amb mossèn Eduard, un sacerdot de rellevants mèrits que suplía al senyor mestre públic, i que avui es rector de l'avertet, poble estreat en una aspra serralada de l'alta Guilleria tocant al Collsacabra, ens aturàvem abans d'entrar i al sortir de l'aula al portal d'una entrada espaiosa i modesta on el Sastre Giralt feia del seu ofici. Aquesta casa era davant per davant de la rectoria vella, lloc on hi havia la escola, niu de records dolcissims que ha esbullat la gent moderna.

En aquella entrada, quasi arràn del portal, cursa tot cantant a mitja veu coses de l'antigor aquell home original, i quan no cantava, era que estava abismat en cavilacions, a judici per son posat de fonda concentració.

Era baixet, anava vestit de burell, amb una catxutxa estranya; sa cara mai afeitada, però que'l pèl sols s'hi aguantava com la rostallada, semblava la d'un santó de muntanya. Allavors devia tocar a la vuitantena, però sense que dongués mostra de caduqueig.

Com deia, doncs, tota la mainada hi ple-gàvem el vol enllepolits pel tracte d'aquell home que'ls despreocupats i positivistes del poble titllaven de boig. Ell ens amorosia'l cor amb contes i rondalles d'atractivola bellesa, acabant sempre amb l'esponjament de son ànima tot dient-nos coses per ell dictades: versos d'una atracció irresistible molts dels quals m'han quedat a la memòria, sense que hagen lograt treure'ls tots els refinaments de modernes literatures que més per curiositat que per gust he tastat.

De tot l'estol de gent petita que anàvem a fer llum al Sastre Giralt, tres èrem que mereixiem totes las distincions imaginables per part d'ell: en Quico Guilla (1), en Nasi de ca'n Saleta, avui mossèn Ignasi Rovira, i jo.

A més del goig momentani que sols trobaven els demés de la colla, nosaltres adoràvem en l'esperit d'aquell venerable vellet la divinitat poètica de la muntanya, i encarnat en ell, l'agre de la terra, que ha sigut, és i serà la il·lusió de tota la vida; i com en el murgó matern troba l'infant l'aliment per a son cos, nosaltres trobàvem en ell la deú on assa-dollar-nos l'ànima amb el nèctar de la poesia.

Son mestre, és clar, com a fill del poble, era'l Rector de Vallfogona, a qui no se li pot negar pas una influència ferma en el desvetllament de la llengua catalana.

Improvísava admirablement sobre qualsevol assumpte; i si bé, com és natural, tals improvisacions no anàvem aparellades amb abundància de poesia, retrataven a l'home

agudíssim. Quantes anècdotes podria relatar, seguides de sengles enfilalls de versos!

En dècimas amotllava sos pensaments el Sastre Giralt, lises totes i d'una justesa admirable.

Recordo que una vegada'ls gitanos, que sempre abundaven per nostre poble, sentaren son campament miserable als darreres de les cases del carrer de la Rectoria, a l'indret mateix de la del Sastre, quin hort, que la hermo-seja encara, s'esqueia davant de la Font del Cirer, sota la baga de'n Miquelic. Aital hort, que anava unit amb el de les monjes i el de ca'l secretari, barrat per una tanca feta amb esberles de tanyes de castanyer, tocava al peu de la riera de la Coma, on els rocins dels gitanos hi pasturaven l'herba dels marges, sempre fresca i abundosa.

Una burricota no'n devia tenir prou de la pastura humil de vora l'aigua, i per xò's prengué la llibertat de ficar-se a l'hort, fent una verdadera destrossa de bledes, la vianda predilecte del Sastre. Quan aquest n'hagué esment, per tota revenja li endressà una dècima que'ns recità bon punt formàrem la rodona al sortir de l'aula a la tarda:

Una burra xica i blanca,
sens pensar fer res de mal,
ha traspasada la tanca
de l'hort del sastre Giralt.
Anava sense ronsal,
sens ningú la dirigís,
i amb son seny d'animal gris
se menjava aquelles bledes
éssent-ne crúdes i fredes.
saciant llur fam aixís.

Un advocat de molta anomenada que anava a pendre les aigües d'aquell poble, s'hi feu molt amic i li demanà uns versos. El Sastre se'n excusava cada istiu quan, a l'anar-hi de nou, els hi demanava; però tant i tant l'important, que un dia al trobar-lo venint de passeig li endressà sens embuts i davant d'un bon rotlló de gent la següent dècima:

Notaris i advocats,
com gent de ploma són ells,
baixen volant com aucells
a l'infern dels condemnats.
Quevedo, en los seus dictats,
eixa sentència fulmina;
ningú diu si desalina,
puig tant estiu com hivern,
tots hi fan cap a l'infern
i es pla certa eixa doctrina.

Si comencéssim a citar anècdotes d'ell, no acabariem mai.

Com a cosa complerta, té un romansobre'ls trabucaires amb un aire qu'encisa. Si a Deu plau el donaré a llum junt amb l'estudi de son autor.

I per'acabar explicaré als llegi-ors com se curà d'una paràlisi que'l tenia enclotat de temps al llit.

Durant sa malaltia, se'n pre estava voltat de llibrassos vells, que llegia i estudiava amb afany. Eren obres de medicina, i cercava en elles el remei per a son mal.

Un dia d'hivern cru, com ho són els d'aquella terra, i abans més que ara, de bell matí cridà a son hereu i li digué:

—Noi, gorneix el burro.
—¿Per què, pare?
—Gorneix el burro!

I com que tenia un gènit terrible, l'altre se'n anà sense tornar rèplica, solament rumiant a què treuria nas aquella caboria de son pare. Quan el tingué gornit pujà a la cambra:

—Pare, ja està.
—Vesteix-me!
—Però, home de Deu, si fa un fret de mil dimonis!
—Vesteix-me, t' dic!

No tingué més remei que vestir-lo, a pesar d'oposar-s'hi alguns veïns que cridà'l noi.

—Ara baixeu-me abaix i pujeu-me ben fermat a l'aubarda del burro; i porta una flassada de repuesto.

—Però i doncs, Sastre, ¿que os heu begut l'enteniment?

—Cuideu-vos de casa vostra! No vos demano pas consell! Qui'm dona aquest que ara vaig a executar, és més sabi que vosaltres i que jo mateix!

Amb penes i treballs el posaren dalt del burro, i cap a les esternes de la Cornaial, que aixís ho indicà ell.

La gelada ho emmantellava tot. Arribaren a la feixa de baix, lloc on hi havia la bassa de regar. Un cop a l'enfront d'aquell dipòsit d'aigua, que cubria tota una penca de glas de dos dits de gruix, se feu baixar i exigi amb sa rebequeria terrible que'l despullessin nu de pèl a pèl, i que'l submergissin a l'aigua, treient lo als dos minuts. Amb tot el sentiment ho feren, comptant que perdrien al Sastre com era d'esperar. Un cop fóra, es feu abrigar amb la flassada de llana doble, i cap

al burro altre vegada ben embolcallat. El tornaren al llit, i al cap de vuit dies ja tornava a corre pels carrers trempat i lleuger, amb la natural admiració de tot el poble.

D'això fa molts anys, de manera qu'encara no's parlava d'en Kneip, ni potser pensava tal subjecte en medicina; doncs el Sastre, d'aquella feta, visqué vint anys més amb salut i alegria.

No hi ha pas dubte que tant a mossèn Rovira com a mi ens influí poderosament per a dedicar-nos al conreu de les lletres.

ANTON BUSQUETS I PUNSET

L'estat dels nostres camps

Estem de plè al batre i els resultats obtinguts fins ara confirmen plenament els meus pronostics, puix el blat sembrat primerenc és bò de grà i palla, no aixís el tardà que té el grà molt migrat, causa de les plujes que el trobà al plè de la floració.

Les patates, amb alguns dies de sol molt fort i boires, s'han assecat quasi totes menys les sembrades pel Juliol que tot just ara floreixen. No cal altra cosa la culpa a donar que al mal temps que ha fet aquest istiu. No ha sigut el mildiu, ni cap plaga; ha sigut que la boira i la rosada han fet que després fossen cremades pel sol que ha estones cremava.

Les mongetes tenen una ufana com poques vegades s'ha vist; ara floreixen i es casi segur que si el fret no'ns visita abans d'hora hi haurà una collita de les grosses.

Els naps i remolatxes creixen de dia en di-tendres i ufanosos i amb la saó que tenim és de comptar que no faltarà menjar pels tocinos.

Molt migrada resultarà l'anyada dels raïms perquè van assecant-se amb molta promptitut i com que aquí ja no n'és terreny, és de supocar que n'hi haurà pocs i dolents.

Els fruiters han perdut molt, sobre tot les nogueres que estaven carregades de fruit a desdir i amb pocs dies han deixat caure unes tres parts de la collita.

Les poques que queden són totes tocades i petites; causa d'aquest defecte és la boira.

SALVADOR NOGUERA.

MOVIMENT D'ESTIUEJADORS

Es ja propi de cada istiu que aquesta setmana de la mare de Deu d'Agost denoti el plè de la temporada. I realment ella indica el punt de transició; en endavant comença la destilada, encara que l'animació forta aguant fins als primers de Setembre. Enguany l'arribada normal sembla la característica. Apart dels dos dies de festa passats que, com és costum, l'afluència de forasters és extraordinària, l'arribada d'estiuejadors és ben remarcable i no sembla pas que'ns trobem a la segona quinzena d'Agost.

Comensem a apuntar:

D. Magi Barberà, senyora i filles, senyorettes Angela i Montserrat (Barcelona).—Don Francisco Buxó i senyora (Barcelona).—Don Francisco de S. Gibert (Barcelona).—Antoni Martí i senyora (Lima-Amèrica).—D. Josep Lozano (Barcelona).—Rnt. Gaietà Soler (Barcelona).—D. Francisco Barrios (Barcelona).—Sra. Casas i fill Antoni (Sant Feliu de Guixols).—D. Tomàs Rosell (Llinàs).—D. Santiago García (Barcelona).

D. Antoni Molera i Soler (Barcelona).—D. Ernest Orriols i família (Sans).—D. Joan Estela, la seva Maria Espina i família (Barcelona).—D.ª Enriqueta Piqué i fill (Palma de Mallorca).—D.ª Eulària Serra (Barcelona).—D. Ramón Fruny i família (Madrid).—Don Joaquim Camps (Mataró).—D. Francisco Palau (Barcelona).—D. Josep Palacín (Lleida).—D. Josep Creus (Sant Martí).

D. Josep Pujol i Soler (Barcelona).—Don Jaume Montserrat (Barcelona).—D. Joaquim Gota (Barcelona).—Edmond Riu i senyora (Barcelona).—D. Josep Vallverdú (Sant Martí de Malda).—D. Ramón Soler (Reus).—Don Joaquim, D. Josep Maynou i Josep Vilà, de Sant Celoni.—D. Anton Rovira (Sant Joan Despí).—D. Carles Vila i família (Barcelona).—D. Artur Mora (Barcelona).

Amb els seus automòbils particulars han arribat D. Francisco Gasch i família de Barcelona i D. Joaquim Borràs, senyora i filla Srta. Josefina de Manresa.

Srs. de Escriv (Tarragona).—D. Joan Ferrer (Sant Julià de Vilatorrada).—D. Gabriel Aixelà (Barcelona).—D. Feliu Mestre (Vilafranca).—Dr. Bartomeus (Barcelona).—Mrs. Cordero (Barcelona).—Srs. Vasells (Barce-

lona).—D. Josep Bonnevie (França).—Don Albert Arimany i filla (Barcelona).—D. Carles Llovera (R. de Cuba).

D. Joaquim Coderch, D. Gabi Taxonera, D. Carles de Fontcuberta, D. Segimond Català i D. Francesc M.ª de Rovira, tots d'Arenys de Mar.—D. Francisco Pagés i senyora (Barcelona).—D.ª Clara de Pueyo (Barcelona).—Mr. Gaston Flegenheimer (Suïça).—Sr Gassó, senyora i fill (Barcelona).—D. Josep Puig (Arenys de Mar).

Sra. de Tauler i fills (Palamós).—D. Frederic Caubet (Mallorca).—D. Raimond Lladós, senyora i filla (Barcelona).—D. Casimir Donés. —D.ª Rosa Clotet.—D. Miquel Puigvert (Mataró).—D. Cristófol Enrich (Sans).—D. Antoni Casas (Barcelona).—Sr. Valldaura i senyora (Barcelona).

D. Miquel Iglesias (Granollers).—D. Cristófol Bas (Barcelona).—Rnt. Pare Daydi (Palma de Mallorca).—D. Joan Zaragoza i filla Srta. Maria Cinta (Barcelona).—D. Lluís Bruguera, família i neboda Srta. Antonia Casas (València).—D. Frederic Menchion (Barcelona).—D. Carls Andreu.—D. Jaume Francés. —D. Joan Artigas i família (Barcelona).

D. Lluís Cavagliani i neboda Srta. Mercé (Tarragona).—D. Emili Puig (Barcelona).—D. Josep Valls (Barcelona).—D. Josep Llovet i nevot (Lloret de Mar).—D. Pan Ráfols i senyora (Avinyonet).—D. Bernaben Jancado (Santander).—D. Josep García i neboda (Barcelona).—D.ª Adelaida Banús (Barcelona).

D. Josep Colomer amb la seva senyora (Vidreras) i cosina Lola Poch (Llagostera).—D. Francisco Noguier (Valls).—D. Lluís Babra (Barcelona).—D. Joan Puigdomènech (Barcelona).—D.ª Dolors Ballester.—D. Lluís Bosch (Mataró).—D.ª Marina Montaner (Barcelona).

D. Albert Moner.—Sres. Maria i Rosa Padés (Barcelona).—D. Enric Mular.—D. Ramon Sayol.—D. Joaquim Vila (Santa Coloma de Farnés).—D. Joan Vallés.—D. Francisco Forcada.—D. Joan Barnades.—D. Miquel Munne.—D. Josep Barnada.

Bon istiu.

ILARIENC

Teatres i Concerts

Segueixen molt concorregudes i animades les vetllades dels nostres teatres. Lo meteix a l'«Unió» que al «Tivoli» s'omplenen les sales a vessar per veure treballar el duetto còmic i transformista Les Estradas, i a la Companyia Torres-Castillo que de dia en dia va essent més estimada del nostre públic. Bé és veritat que tots els artistes treballen amb voluntat seriosa i que la senyora Castillo i els senyors Torres, Castillo i Torrens son artistes als qui s'escolta amb gust. Estàn fent una bona temporada i les obres que presenten son delicades i netes de picardia malsana. Perxò el públic surt sempre satisfet del teatre.

Les Estrades sense ser cap notabilitat entretingueren al públic agraosament amb els seus cants i amb la presentació de personatges com en Guimerà, Prim, Mariana, Dato, Canalejas, Emperador d'Austria, Vives, Breton, Chueca, Caballero, Moret i altres homes públics. Lo més notable de la vetllada fou la projecció de la pel·lícula *Los hijos del general*, interpretada per la reina del film, la eminent actriu danesa Asta Nielsen, aqueixa dona portentosa que dona ànima i vida a les pel·lícules, fent sortir amb tant de relleu el personatge que interpreta, que la seva figura es torna de carn i osos, tota mobilitat i expressió, i recull al redós d'ella tots els esgnards, per a retener-los presoners de la seva fascinació artística. Qui vegé una volta l'Asta Nielsen no l'oblidarà mai, i voldrà reveure-la sempre que's projecti nova pel·lícula, per a fruir goig artístic en la contemplació d'aquesta dona menudeta i no pas hermosa, però bellugadica i saltadora, que sab expressar amb veritat assombrosa tots els estats de l'ànima per la mobilitat suma de la seva cara, per l'eloqüència dels seus ulls fulgurants i per la magestat del seu geste, enèrgic o seductor. Molt poques persones s'adonaren, al veure projectar la pel·lícula *Los hijos del general*, interpretada per l'Asta Nielsen, que assistien a un ver regal artístic.

F. de B.

Estació Meteorològica

Dia	Màxima	Mínima	Mitja	Baròmetre		Higròmetre		
				8 m.	4 t.	8 m.	4 t.	
13	26	7	16'5	766	765	87	40	D. E.
14	28	11	19'5	764	763	46	55	D. E.
15	24	18	18'5	763'5	762	75	88	Bolra t.
16	19'5	14'5	17	759'5	759	86	83	1'3 mm.
17	21	10	15'5	716	762	60	61	12'5 mm.
18	22	9'5	16'2'5	763	762	75	84	Nuvols
19	18'5	11	14'7'5	762'5	763	85	87	Temps.

El Director, F. Gid

(1) Fobre, ja és mort. Era un'ànima bona, si bé un cos entremaliat. Juga un paper ben interessant en l'època de ma infantesa i començ d'adolescència. Altre dia, en mon llibre en preparació *Geni de Muntanya*, podré llegir-hi records d'aquella ànima que és al cel.

La festa del "Lied"

La vila de Sant Hilari és una petita Atenes. Munc és l'Atenes del Nort, Florencia l'Atenes d'Itàlia, Vic l'Atenes de la muntanya catalana, La Garriga l'Atenes del Vallès, i Sant Hilari l'Atenes de les Guillerries.

A Sant Hilari hi ha un petit cenacle, creador de L'ESTIUADA, a la volta literari i musical. Iniciador unes vegades de festes esplèndides com la de la Música Catalana de l'any passat, i protector sempre de tota nota que porti segell artístic. Aquest Cenacle, format per joves i vells de gust exquisit, dona un cert tò de bellesa a la vila i la fa amable i riallera. L'art i l'ordre imperen, i fins s'en gaudeix la ciència, l'higiene i la policia urbana. Perquè Sant Hilari té Observatori meteorològic, i un Guarda Urbà ver model de la classe. Jo l'admiro.

Totes aquestes coses fan avençada i riallera la vila i permeten que sigui possible donar quatre concerts cada dia, i que hagi sigut un gran èxit artístic i de públic el «Recital del Lied» donat el dimarts darrer. Festa de música pura i escullida, que honora a un poble, perquè la sab comprendre i és digne d'ella. Festa excelsa, que per a elles voldrien algunes capitals d'anomenada.

La combinació artística no podia ésser més encertada. L'Andreua Fornells, en Joan B. Lambert, en Jordi Estera i en Bernardí Galvez, intèrprets de valua en el món musical. Els *lieds* foren: *Rosa de bardia*, den Schubert; *No't duc rencor* den Schumann; *Adelaida*, den Beethoven; *Serenada inútil*, den Brahms; *Tu ets el repòs*, den Schubert; *L'amor de les roses*, den Cesar Frank; *Nell!*, den Fauré; *Planý*, den Morera; *La núvia*, den Lambert. *El rossinyol* i *Es Juny!*, den Lamote de Grignon.

Al començar el Concert l'hermosa sala de la *Unió*, plena de vers *dilettanti*, presentava el cop d'ull de les grans solemnitats. La més distingida representació de la colonia estiuenca i de la vila s'havia reunit en germanor artística per a fruit les bellesa dels mestres del *lied* interpretades per altres mestres amb temperament i sang d'artistes que'ls hi donaven tota la seva esplèndida hermosura.

Es feu el silenci en la sala, silenci devot i solemne, i acompanyada den Lambert aparegué l'Andreua Fornells com una visió ideal. Anava vestida de blanc amb el ric vestit amb que no fa gaire es presentà al públic de Lon. El vestit dels triomfs de l'Art i de la Patria, que ara venia a l'Atenes de les Guillerries i, com a representació de coses tant nostres i tant estimades com l'«Orfeó Català», ens deia quelcom de gran i d'artístic, vera honra per la nostra patria.

Començà l'Andreua Fornells a cantar *Rosa de bardia*, del mestre del *lied*, l'immortal Schubert, el músic poeta, creador, virginal, l'àngel de la melodia, segons felix expressió de Mme. de Staël, al qui per dret propi corresponia posar la primera fita en la solenníssima festa del *lied*.

En Schubert cantat per la Fornells és cosa verament deliciosa. Quan jo sentia l'*andante* ideal de *Tu ets el repòs*, i veia la figureta blanca i angèlica de l'hermosa tiple junt al piano de cua destacant-se en el fons de la verda cortina, voltada de flors, sentia un de aqueixos goigs d'art que fan amable la vida i ens enlairen l'esperit vers l'infinita bellesa. Perquè en Schubert és el poeta creador, i la Fornells l'àngel que canta la melodia amb veu d'or i amb sentiment d'artista, donant-li totes les tonalitats i totes les inflexions que l'autor somnià. Perquè la Fornells, solista de l'«Orfeó Català», sent el *lied* i el canta amb tota l'ànima d'enamorada.

Vingué després el *No't duc rencor*, den

Schumann, l'hereu artístic den Schubert, obra valenta, de refinat lirisme; l'*Adelaida*, de Beethoven, aqueixa randa meravellosa; la *Serenada inútil*, del genial Brahms, de fantasia romàntica enmotllada en la serenor dels clàssics. Fou repetida. Tancà la primera part del concert *L'amor de les roses*, den Cesar Frank, de grandiosa linia, i *Nell!*, den Fauré, nota de vera tranquil·litat, que la Fornells filà meravellosament amb sa veu pura. El públic, ben imposat de que assistia a una representació artística extraordinària, feu una ovació a l'Andreua Fornells i al mestre Lambert, l'acompanyant ideal. En aquest precís moment en Jordi Estera, en representació de la Comissió organitzadora, oferí una hermosa toia a la gran artista.

La segona part l'omplí el *Trio en mi bemol* de Beethoven, tocat per l'Estera, en Lambert i en Galvez, aqueixos tres mestres i a la volta artistes de gran mecanisme, que fusionen de tal manera els instruments i els fan parlar amb dicció tant justa i expressiva, que la música *di camera* dels clàssics apareix amb la serena bellesa de les obres immortals. En el *Scherzo* particularment, pàgina de gran dificultat, pogué veure's la virtuositat dels tres mestres en passatges de ver perill, on la sola manca d'una nota faria anar-ho tot enrenou. El públic escoltà el *trio* amb devoció, se feu càrrec de la vena melòdica del pare de la simfonia i aplaudí sorollosament an els felixos intèrprets.

I vingué la tercera part, l'última, la de comiat, a càrrec de l'Andreua Fornells. El *Planý* den Morera, cantat amb ànima i vida per la simpàtica *soprano leggero*, qui es vegé obligada a repetir-lo; *La núvia* den Lambert, aqueixa cançó que fa batre el cor al plorar la mort de la pubilla de Riudoms, expressada amb realisme desolador amb aquell «Toquen a morts en la vila, toquen a morts!» que glaça la sang, dita per la Fornells també acompanyada per en Lambert, amb una melangia de moribond. El públic demanà la repetició, que no donà en Lambert per excés de modestia.

Tancaren la festa *El rossinyol* i *Es juny!* den Lamote de Grignon. Aquesta última cançó, acompanyada pel *trio* i cantada amb ànima i braó per la Fornells, encisà als concurrents i tingué d'ésser repetida.

El públic restà silenciós i recullit fins a la darrera nota, i sortí del concert dedicat al *lied* fermament convençut de que els organitzadors li havien donat una festa d'art refinadíssim. Amb aquet públic poden fer-se coses serioses, perquè les comprén i les estima, i contribueix amb la seva presència a l'esclat de tota obra artística. Mereix doncs l'enhonra el públic i la vila de Sant Hilari on poden fer-se tan belles coses, la mereixen els valents artistes per l'amore amb que tractaren tot lo pertanyent a l'inolvidable festa del *lied* i la mereix en primer lloc, encara que la possem al darrer, la Comissió organitzadora, tan intel·lectual, tan activa, tan encertada i tan altruista, per la manera com sab fer cultura de bona mena, divertint ensem al públic. *Panem et circenses* demanaven el Romans, però el cenacle intel·lectual de Sant Hilari fa millor obra donant an el seu públic cultura artística i social, el ver pá per l'esperit.

Després de la Festa la Comissió organitzadora obsequià amb un *lunch* a la senyoreta Fornells, profesors del trio i al volguéssim col·laborador artístic de L'ESTIUADA senyor Font de Boter. Una franca i expansiva cordialitat va regnar entre 'ls reunits i en mig de tot

una fonda satisfacció per l'èxit de la vetllada. Com ja és de preveure la conversa girà més que res alentorn de la personalitat de la Andreua Fornells sortint de tots la promesa ferma de que la bella i simpàtica artista serà a no tardar una eminent interpretadora del *lied* i de l'òpera clàssica.

Eran quarts de quatre quan sortirem de l'Unió perquè encare l'Andreua cantà varies cançons que l'aplec amical escoltà amb plena efusió espiritual, amb devoció intensa, amb la devoció que mai es podia negar a l'artista veritable qui a ademés acompanya el cant amb un somriure transparent, amb una expressió captivadora.

Y com que la Fornells a l'endemà mostrà el seu propòsit de passar alguns dies a la nostra vila, ja tenim un altre concert en perspectiva, aprofitant la seva permanència aquí.

Dimecres dia 26 a dos quarts de 8 de la nit la Fornells donarà un esplèndid recital de cançons i els professors de l'Unió cada un d'ells i en conjunt, pendrán part a la Vetllada interpretant algunes pàginés musicals.

J. FONT DE BOTER.

Crucíferes

V

Es aquest mon una mar mon pobre cor una barca, barca que fa el seu camí per traure del cel les platges. Mil cops m'hi som acostat i els temporals m'en aparten brega que brega el meu cor, de tant bregar ja s'en cansa. Si no veniu Jesús meu! el volcaràn les onades, s'estrellarà en els esculls, arreu farà vies d'aigua.

MARÍA DE SULTERRA.

St. Hilari, Agost de 1914.

Noves

Dissabte passat feu una visita a la nostra vila el digne diputat per aquet districte don Joan Ventosa i Calvell. Visita ben curta siguié, ja que l' diumenge retornà a Barcelona, però no per aixó deixà de mostrar-se l'excelent relació i simpatia que l'uneix amb la població de St. Hilari. Durant la seva permanència aquí, a l'arribar i marxar, fou saludat i acompanyat pels seus nombrosos i bons amics i molt especialment per l'Alcalde, Jutge Municipal i altres persones de representació entre els catalanistes. El senyor Ventosa va marxar molt satisfet de la visita i amb ganes de tornar aviat.

— *La Torneria Artística* del C. de Vic, núm. 12 participa a tots els estiuadors que no deixin de visitar el seu establiment en el qual hi trobaran hermosos i veritables records de St. Hilari a preus sumament reduïts. Es la única casa autoritzada per a la venda dels obgetes del Bon Jesús de Praga.

— *Berretets de Sant Hilari*. Postre riquíssim de pasta seca. C. de Valls, núm 6. Casa Manel Planas.

Per la segona Festa Major que té lloc els dies 29, 30 i 31 del present mes, hi ha contractada la reputada cobla *Peps de Figueras* al cafè de l'Unió, i *La Rebrotada* d'Arbucies per a les funcions religioses, sardanes i balls que costegen les germandats dels bosquerols i Sta. Rosa.

¡¡Gran Exit!! ¡¡Gran Exit!! Paper «Sant Hilari» per a cartes (patentat). Cinc fulls i cinc carpetes, amb 10 vistes diferents: 25 cèntims.

De venda: als establiments de Ramón Carbonell, Ramón Casabosca, Adjutori Montal, Manel Planas, Marcell Rusinyol (Font-Picant) Ricart Torrent, Agna Valls i Josep Ximeno.

Deposit: «La Modernista», carrers Arbucias, 1 i Reforma, 1, Sant Hilari Sacalm.

— *Teules* de Santa Coloma de Farnés. Postre exquisit, nutritiu. Joaquim Trias de Santa Coloma és l'únic inventor.

Es reben diàriament del seu autor a la *Hilariencia* den Ramón Casabosca, P. de la Iglesia.

L'Ajuntament en sessió extraordinària va acordar ratificar les mides que prengué l'Alcalde en relació amb els articles de primera necessitat. Com ja diguérem en el número passat, per apujar els preus de les subministres mentres duri l'actual conflicte europeu serà necessari demanar permis a l'Arcaldia justificant davant s'en la puja de preus.

— *Torpedos*. Nou postre, especialitat de la Confiteria den Joaquim Trias de Sta. Coloma. Despatx a St. Hilari, a *La Hilariencia*, P. de la Iglesia.

S'han imposat varies penyores per infracció de les ordenances municipals.

Pel dissabte i diumenge s'anuncia al cafè de l'Unió el debut de l'atracció molt aplaudida i notable *Les Hispanies*.

Continuen ben animats els balls de la Colònia. Els matinals dels dos dies de festa passats han sigut lluidíssims a tot ser-ho.

A l'Administració de correus hi van detingudes les següents cartes endreçades a la senyoreta Maria Andreu Batlle, D. Joan Bagué; Srs. de Blanco, D. Miquel Bech i D. Marian Vives.

Nostre estimat confrare *Gent Nova* de Badalone com té per costum ha publicat un número extraordinari amb motiu de la festa major d'aquella ciutat que resulta notabilíssim. En ell hi figuren les primeres firmes del Catalanisme.

Amablement invitats pel senyor Rector, diumenge prop vinent i mentres la Missa Major interpretaran selectes composicions d'autors clàssics, els notables professors Srs. Estera, Lambert i Gálvez, que componen el Trio tant aplaudit del Cafè de l'Unió.

No dubtem que l'església 's veurà amb tal motiu concurregudíssima.

Amb motiu de la guerra, el Bisbe de Vic ha publicat una alocució per la qual ordena:

«1.er Els RR. Rectors llegiran en les misses parroquials l'exhortació del Sant Pare en la traducció catalana que 's publica en el present «Butlletí»; i la present alocució nostra, i procuraran moure al poble a fi de que augmenti la seva oració, i assisteixi a les pregaries públiques que ordenem.

2.^{on} Tots els RR. Sacerdots dirán en la Santa Missa, els dies que la rúbrica ho permeti, la oració «pro pace», que's troba en la respectiva Missa votiva del missal.

3.er Els RR. Rector en els dies de feste després de la missa conventual o parroquial, o d'aquella que 'ls sembli en son bon criteri més a propòsit per l'assistència del poble, dirán les lletanies del Sants, a qual acte de pietat, seguint l'esperit de l'exhortació del San Pare, assistiran els sacerdots adscrits a la parroquia, que no tinguin llegítim impediment».

Imp. Fills de Domingo Casanovas, Ronda Sant Pau, 67. Telef. 2120 Barcelona

No patireu dels ronyons, del fete ni paidó; viureu sempre sans i bons si en totes les ocasions i al menjar feu us diari de l'aigua de Sant Hilari.

DIPOSITARIS A BARCELONA:

IGLESIAS I BERNABÉ

— ASSALT, 41 —

i al detall en totes les farmacies i tendes d'aigües minerals

CHOCOLATE
AMATLLER

CASA
FUNDADA
EN
1800

BARCELONA

La casa
AMATLLER,
recomienda
sus nuevos cho-
colates marca
LUNA
á las personas
de más fino pa-
ladar.

LA HISPANO HILARIENCIA

Telefon n.º 422 a St. Hilari i 409 a Hostalric; xarxa del Vallès

SERVEI D'AUTOMOBILS ENTRE
HOSTALRIC, ARBUCIES I SANT HILARI

**Sortida de Barcelona: a les 7'21 ma-
tí i 2'25 tarde.**

Arribada a Sant Hilari: a les 11'30 matí i 7
tarde.

Sortida de Sant Hilari: a les 5 matí i 2'45
tarde.

Arribada a Barcelona: a les 8'58 del matí i
7'5 de la tarde.

Despatx de bitllets a Barcelona: Rambla
del Centre, n.º 6.

Preu, anada i tornada, 10 pessetes.

TELEFON 3678 **EL CENTRO** FREU FIXE

Melchor, Culí i Tarrés

Ronda de Sant Pere, 5 (entre Plaça Catalunya i Urquinaona)
BARCELONA

NOVETATS PER A SENYORA

LLANERÍA, SEDERÍA I LLENCERÍA

BONICS I VARIATS MODELS DE BRUSES

Consultori Médic i Laboratori

per anàlisi d'orina, de

JOAN ESTIL-LAS I REIXACH

Especial per a malalties de la nutrició

Consulta de 10 a 12 i de 3 a 5

HORT-NOU, 3, BAIXOS

SANT HILARI SACALM

¡Automovilistes! Per guanyar premis i anar segurs monte

NEUMATICS CONTINENTAL

Doncs seguint inmillorable la seva qualitat han obtingut les victòries següents:

Cursa de la Costa del Tibidabo, Vuit primers premis.—**Concurs de Navacerrada**, Les 3 Copes del R. A. C. E. i 4 medalles d'or.

Circuit Marroquí 500 Kms, Els 4 primers premis.—**Gran Premi de Rússia**, 1.er Scholl sobre Benz.—**Grand Prix de l'Automobile Club de France 752 Kms**, 1.er, 2.^{on} i 3.er sobre Mercedes.

MADRID

Sagasta, 6

BARCELONA

Passeig de Gracia, 61

LA HISPANO SUIZA

UNICA FÀBRICA ESPANYOLA D'AUTOMÒBILS

Chassis per a turisme:

12 | 15—15 | 20—30 | 40—45 HP. Alfons XIII

Chassis per a omnibus:

15 | 20 HP. i 30 | 40 HP.

Grupos marins:

15 HP. i 30 HP.

Taller i oficina: **BARCELONA** — 279, Carretera de Ribas (Sagrera)

Restaurant Casanovas i Xocolateria del Liceu

HABITACIONS AMOBLADES PER A FAMILIES

BANY, LLUM ELÉCTRICA

Rambla del Centre, 3

(Davant del Teatre Liceu)

Telefon 2340

BARCELONA